

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2020.gada 15.aprīlī Nr. 1-8/21

**Ministru prezidentam
Arturam Krišjānim Kariņam**

Par dīkstāves pabalstu patentmaksas maksātājiem un pašnodarbinātiem pensionāriem

Ministru kabinets 2020. gada 31. martā pieņēma noteikumus Nr. 179 "Noteikumi par dīkstāves pabalstu pašnodarbinātām personām, kuras skārusi Covid-19 izplatība" (turpmāk arī – Noteikumi Nr.179).

1. Noteikumu būtība sniegt valsts atbalstu – dīkstāvēs pabalsta veidā, pašnodarbinātajām personām, kuras skārusi Covid-19 krīze. Noteikumu Nr. 179 4.punkts definē pašnodarbināto personu kategorijas, kurām valsts sniedz atbalstu, proti, krīzes skartā pašnodarbinātā persona ir fiziska persona, kas reģistrējusies Valsts ieņēmumu dienestā kā saimnieciskās darbības veicēja, ir veikusi valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas kā pašnodarbinātā persona vai autoratlīdzības saņēmēja vai ir mikrouzņēmumu nodokļa maksātāja, vai individuālais komersants, un dīkstāves periodā nav guvusi ienākumus no saimnieciskās darbības, izņemot ienākumus, kas saņemti no autortiesību un blakustiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijām, un autoru un izpildītāju saņemto autoratlīdzību.

Tomēr Noteikumu Nr.179 10.15. apakšpunktā paredzēts, ka Valsts ieņēmumu dienests (turpmāk arī – VID) dīkstāves pabalstu nepiešķir pašnodarbinātām personām, kuras ir patentmaksas maksātāji. Lai arī Noteikumu Nr. 179 anotācijā nav izklāstīts skaidrojums šādam izņēmumam, to publiskajā telpā ir sniegusi VID ģenerāldirektore: “Šie saimnieciskās darbības veicēji nopērk patentu [ik mēnesi maksājot 100 eiro (Rīgā) vai 50 eiro (ārpus galvaspilsētas)] un neatskaitās VID ne par ieņēmumiem, ne par izdevumiem. Līdz ar to no ienākumu aizvietošanas viedokļa nav iespējams noteikt, ko viņi ir zaudējuši. Šis nodokļu režīms ir liberāls, un nav pret ko mērīt ieņēmumus, jo tie VID nav zināmi.”¹

Nav šaubu, ka valstij ir liela rīcības brīvība gan nodokļu režīmu izveidē, gan arī sociālajā jomā, īpaši krīzes laikā, tomēr šī rīcības brīvība nav absolūta. Tai ir jābūt atbilstoši

¹ L. Dārziņa, Krīzes dīkstāves pabalsts pašnodarbinātajiem – kam un kā. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/314861-krizes-dikstaves-pabalsts-pasnodarbinatajiem-kam-un-ka-2020>

tiesību principiem. Vieni no nozīmīgākajiem tiesību principiem nodokļu un sociālajās tiesībās ir taisnīgums, solidaritāte un ilgtspējība².

Vēlos vērst Jūsu uzmanību, ka Noteikumi Nr. 179 10.15. apakšpunkts ir absolūti netaisnīgs attiecībā uz patentmaksas maksātājiem. Pirmkārt, šie nodokļu maksātāji sevi nodarbina Latvijas valsts oficiāli izveidotā nodokļu režīmā. Otrkārt, šie nodokļu maksātāji strādā atbilstoši valsts izvirzītiem noteikumiem, t.sk. attiecībā uz naudas plūsmas kontroli. Treškārt, šo nodokļu režīmu Covid-19 krīze ir skārusi tikpat lielā mērā, kā jebkuru citu pašnodarbināto personu līdzīgās krīzes skartajās nozarēs. Tas, ka līdz šim patentmaksas maksātāju režīms bija liberāls un to nevajadzēja kontrolēt, nevar būt tiesisks iemesls, ka krīzes laikā tam nav jāizrāda solidaritāte un jānostāda nevienlīdzīgā situācijā. Vēlos atgādināt, ka krīzes situācijā likumdevējam un valdībai, īstenojot solidāru un taisnīgu sociālo politiku, ir liela rīcības brīvība noteikt atbilstošus risinājumus, t.sk. izdarīt atkāpes no līdzšinējiem noteikumiem. Neredzu racionālu skaidrojumu, kādēļ valdība nav meklējusi reālus, taisnīgus un solidārus risinājumus patentmaksas maksātājiem, jo viņi no nodokļu samaksas (solidaritātes) viedokļa ir tikpat līdzvērtīgi nodokļu maksātāji kā citi pašnodarbinātie. LTV1 raidījumā "Tieša runa" finanšu ministrs aicināja sniegt priekšlikumus, ja ir objektīvs veids, kā novērtēt patentmaksās maksātājus³. Minēšu tikai vienu no alternatīvām, ko paši patentmaksas maksātāji iesaka, lai neatstumtu šī nodokļu režīma nodokļu maksātājus no iespējas būt līdzvērtīgiem nodokļu maksātājiem – Noteikumos Nr.179 noteikt, ka patentmaksas maksātājs ir tiesīgas saņemt dīkstāves pabalstu, iesniedzot konta izrakstus par noteiktu laika periodu, tādējādi uzrādot līdzšinējos ienākumus no saimnieciskās darbības un attiecīgi pierādot zaudējumu apjomu pašreizējā ārkārtējā situācijā. Ticu, ka valdības komandai ir arī citas alternatīvas.

2. Noteikumu Nr. 179 10.12. apakšpunkts paredz, ka VID dīkstāves pabalstu nepiešķir pašnodarbinātām personām, kuras saņem vecuma vai izdienas pensiju. Analogiska tiesību norma tikai attiecībā uz darba ņēmējiem pensijas saņēmējiem tika iekļauta Ministru kabineta 2020. gada 26. marta noteikumu Nr. 165 "Noteikumi par Covid-19 izraisītās krīzes skartiem darba devējiem, kuri kvalificējas dīkstāves pabalstam un nokavēto nodokļu maksājumu samaksas sadalei termiņos vai atlikšanai uz laiku līdz trim gadiem" (turpmāka arī – Noteikumi Nr.165) 12.10. apakšpunktā. Pēc tiesībsarga aicinājuma⁴, Ministru kabinets šī gada 9. aprīlī ir grozījis Noteikumu Nr. 165 12.10.apakšpunktu un novērsis tā diskriminējošo raksturu, ļaujot arī vecuma un izdienas pensijas saņēmējiem saņemt dīkstāves pabalstu. Vēršu Jūsu uzmanību, ka Noteikumu Nr. 179 10.12.apakšpunkts tāpat kā Noteikumu 165 12.10. apakšpunkta sākotnējā redakcija ir diskriminējošs pēc sociālā stāvokļa. Jāņem vērā, ka daudziem pensijas saņēmējiem saimnieciskās darbības veikšana tāpat kā darba ņēmējiem ir viņu izdzīvošanas jautājums, ņemot vērā kaut vai, piemēram, datus par nelielajām vecuma pensijām un to saņēmēju skaitu⁵. Atbilstoši Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam arī pašnodarbinātajiem, kas vienlaikus ir vecuma vai izdienas pensijas saņēmēji, ir jānodrošina tādi paši valsts atbalsta pasākumi kā citiem saimnieciskās darbības veicējiem. Ja veidojas starpība starp potenciāli izmaksājamo minimālo pabalsta apmēru un vecuma/izdienas pensiju, atbilstoši taisnīguma principam šiem pašnodarbinātajiem jābūt tiesībām saņemt

² Sk., piem., Satversmes tiesas 2017. gada 19. oktobra sprieduma lietā Nr. 2016-14-0, 45.lp.

http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/07/2016-14-01_Spriedums-2.pdf, sk. arī Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības A.Kovaļevska, 109.panta komentārs, 562.lp.

³ Tieša runa: «Kam un kā krīzes situācijā piešķir dīkstāves pabalstus?», 2020.gada 8. aprīlis, 1:00:45

<https://lv.lsm.lv/lv/raksts/08.04.2020-tiesa-runa-kam-un-ka-krizes-situacija-pieskir-dikstaves-pabalstu.id184590/>

⁴ Tiesībsarga 2020.gada 27.marta vēstule Nr.1-8/17 http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/1_8_17_1585563028.pdf

⁵ [https://www.vsaa.gov.lv/budzets-un-statistika/statistika/?gid=7&years\[\]=2019-12-01](https://www.vsaa.gov.lv/budzets-un-statistika/statistika/?gid=7&years[]=2019-12-01) (skatīts 15.04.2020.).

attiecīgo starpību. Savukārt tiem pensiju saņēmējiem, kuriem pensijas apmērs pārsniedz minimālo pabalsta apmēru, tas nepienākas.

Manā skatījumā, līdz šim Covid-19 krīzē valdība ir spējusi rīkoties ātri un pakāpeniski nodrošinot taisnīgu un solidāru risinājumu, tāpēc gribētu cerēt, ka šī rīcība ir valdības darba pamatā, nevis tikai ilūzija, ka valsts sniedz palīdzīgu roku. Tādēļ, pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 11.panta 4.punktu un 12.panta 8.punktu, aicinu pēc iespējas īsākā laika posmā pilnveidot Noteikumus Nr. 179, paredzot tiesības saņemt dīkstāves pabalstu: 1) patentmaksas maksātājiem un 2) pašnodarbinātām personām, kuras saņem vecuma vai izdienas pensiju.

Esmu pārliecināts, ka ar šādu soli valdība iegūs uzticamus nodokļu maksātājus, kas ilgtermiņā valstij un visai sabiedrībai atmaksāsies, un VID vadītājas redzējums, ka: “No krīzes jāiziet jaunā kvalitātē gan uzņēmējdarbības vidē, gan nodokļu nomaksas ziņā, jāiziet ar stiprākiem uzņēmumiem”⁶, iespējams, būs realitāte.

Lūdzu informēt tiesībsargu par rekomendācija ieviešanu.

Ar cieņu

tiesībsargs

J.Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

---

⁶ VID vadītāja: No krīzes jāiziet ar sakārtotu vidi un labāku nodokļu nomaksu
<https://www.lsm.lv/raksts/zinas/ekonomika/vid-vaditaja-no-krizes-jaiziet-ar-sakartotu-vidi-un-labaku-nodoklu-nomaksu.a355743/>